

גבוה, ובאופן שכזה, קשה להם להלחם נגד המחלות האלה.
^{אוצר החכמה}

אנו מוצאים את עיקר בעיות הטרופות בימינו בעופות, בצומת הגידין ובריאות, ולעיתים פסלנו יותר מחמישים אחוז מחשש טריפות, גם בארץ ישראל וגם כאן בדרום אפריקה, ובבהמות גסות הבעיות הן בריאות ובבית הכוסות. ובכל מדינה המצב אחרת, ותלוי הדבר במזג האויר, ובאופן גידולם.

ובעופות יש חשש רציני, שהיות וע"פ חוק הממשלה מזריקים לכל עוף כמה פעמים, יש לחשוש שמא הזריקו סמוך לוושט, ונטרף העוף. ולפ"ז צריכים השגחה מעולה כבר מיום הלידה, וצריך לזה משגיח מסור ירא שמים שעובד בנאמנות.

מסרנו עופות לבדיקה במעבדה פתולוגית (בדרום אפריקה), וביקשנו חוות דעת של פתולוג מומחה, ורשם לנו: הריאות של מקצת העופות נבדקו בדיקה מיקרוסקופית, ונמצאו בהם חריגות בולטות, וכמעט בכל שטח שנבדק בריאה, הענין הבולט הוא המצאות של חלקי ריאה נפולה. הבדיקה נעשתה בעופות, מהם כמה שלכאורה מי שאינו מומחה לא רואה שום סימני פגם להטריפו, אבל בבדיקה פתולוגית דוקא מצאו היאך צדקו רבותינו הפוסקים.

הפתולוג הוסיף, שיש בהם הרבה סוגי מחלות ריאה, "ולפעמים השינויים כל כך ניכרים, שלא סביר שהעופות יחיו יותר מכמה ימים, ולולא שנשחטו קודם, לא היו מחזיקים מעמד כ"כ הרבה זמן".

זה ברור, שגם על הצד שנאמר שהעופות הפחות חולים שבהם, יהיו מסוגלים לחיות זמן ממושך יותר, מ"מ, יתכן לומר מצד שני, שודאי

שחיטה הוא רק בסימן אחד, א"כ אין כאן פסול שהייה. אבל בנו"ב תנינא (סי' ב') כתב להדיא דגם בשהה בין קנה לוושט פסול מדאורי' לשי' רש"י, ואולי גם כששחט שני הסימנים הוי היתר בשחיטת שני הסימנים דוקא ולכן פוסל שהיה, ויל"ע].

סימן רמא

מצב הכשרות היום במשחטות לעופות

כשסידרנו בדרום אפריקה שחיטה עם השגחה מיוחדת בצומת הגידין והריאות של כל עוף ועוף, יצאו אז בחריפות נגדינו על שהקמנו שחיטה נפרדת, ושלחנו לבדוק את המצב בשאר מקומות, ובראשם ידירנו הרה"ג רבי מיכאל עמנואל שליט"א, ומצאו בכמה וכמה מקומות שהמצב גרוע מאוד, ולכן החלטנו לפרסם ברבים את הבעיות, ומדוע השחיטה עם ההידורים שלנו עולה ביוקר. ואני מעתיק כאן מקצת ממאמר שפורסם אז.

ההתפתחויות החדשות במשך שלושים השנים האחרונות, הביאו לשינויים גדולים בנושא השחיטה. סיבוכים ומחלות החלו להיות נפוצים בעיקר בענף העופות, צעדים גדולים נעשו במחקר הרפואי לגבי המחלות המופיעות אצל העופות, ובדרך כלל תלויים הנ"ל בתנאי הגידול והמזון של העופות.

כיום, ראשית דאגתו של מגדל העופות היא לשיווק והפצה של תוצרתו, ובדרך כלל, כשלא עומדים בלחץ, מוותרים על האיכות תמורת הכמות. תוכניות ההזנה של המגדלים מבוססות על השמנה מהירה של העופות, ועוד בטרם מלאו להם שבעה שבועות כבר הם מוכנים לשחיטה.

גידולם של העופות, נעשה לעיתים קרובות בתוך לולים שבהם הצפיפות רבה, ודבר זה גורם להעברת מחלות מאחד לשני בקצב

שמצבם הבריאותי הוא, שהחולי יתפתח לבסוף ויביא למיתת העוף, והרי שבמצבו הבריאותי המתואר לעיל הוא נעשה טריפה [עייין עוד בדברינו בח"ב סימן שס"ט]. (ומי יודע דאולי גם מחלות מסוכנות בבני אדם המצויות היום יותר, מקורם גם מאכילת עופות כאלו, שהתורה היא שמעידה מהו הטוב לחיי אדם במזונו שלא יסכן אותו).

אוצר החכמה

כשיש מיעוט המצוי, דהיינו שכיחות מסוימת של מחלות הגורמות להטריף את העוף (דעות הפוסקים בגדר מצוי נעות בין 4% לבין 10%), אזי כבר צריכים לבדוק כל עוף לאחר שנשחט. המהרש"ל (בספר "ים של שלמה" חולין סי' כ"א) כותב שלכתחילה כל בעל נפש ירחיק ממנו - היינו מלסמוך על הרוב בלי לבדוק, ומשמע שם, שאפילו כשאין מיעוט המצוי, מ"מ היות שלפעמים עלולים למצוא מומים המטריפים, כבר צריך ירא שמים ובעל נפש להתרחק מהם.

עיקר הבעיה בבדיקות שעושים היום, היא, שבהרבה משחטות מונח העוף על סרט נע, והבודק לחוץ מאד לבדוק אותו במינימום של זמן, ודבר זה אינו מאפשר בדיקה יסודית ודייקנית המצריכה זמן וריכוז אופטימלי, מלבד מה שצריך בודקים מומחים, שמכירים במשמוש כל חסרון מבחון או בפנים, העלול להטריפו.

לפני כחמישים שנה, לא נעשו בדיקות כאלו בשום מקום, מפני שכנראה לא נדרשו, ואז היה יותר בטוח לאכול עוף מאשר בהמה, אמנם, כיום הנראה הוא שלהיפך, שהרבה יותר בטוח לאכול בשר בהמה מאשר לאכול עוף שלא נבדק בזהירות כהלכה. ע"כ מתוך המאמר הנ"ל.

וראוי לכל אחד לזכור את דבריו של הריב"ש (מובא בב"י או"ח סי' תר"צ) שכתב

printed from Otzar Hahochma www.otzar.org

"אפילו בעסקי העולם כל משכיל בוחר לנפשו הדרך היותר בטוח ומשומר מכל נזק ומכשול, ואפילו בחשש רחוק, על אחת כמה וכמה שיש לנו לעשות כן בדרכי התורה ומצוות שהם כבשוננו של עולם, והיאך נניח הדרך אשר דרכו בה רבותינו הקדושים". וראויים הדברים ונכונים לנידון שלנו, שלא לקנות העופות העוברים על סרט נע במהירות שמצוי בהם טריפות, בגלל שהמחיר יותר בזול, ולא זה דרך אבותינו מדור דור. וראוי לסדר שחיטה מיוחדת, שבכל עוף ועוף יבדק צומת הגידין והריאות וגם הדקין, ואז יהיו באמת למהדרין ובלי שום חשש, ואף שהם ביוקר יותר, כדאי הדבר.

ואני מוסיף עוד, שיש לדעת שבמשחטות שממהרים להספיק לשחוט אלפי עופות ביום אחד, קל מאד להיכשל בבדיקת הסכין ואז הבשר כנבלה, שכבר כתב "רבינו יונה" [מובא במחבר יו"ד סי' י"ח ס' י"ז], שצריך יישוב הדעת ויראת שמים בבדיקת סכין, "שהלוא תראה כי יבדוק אדם פעמיים שלש ולא ירגיש פגימה דקה, ואח"כ ימצאנה, שבחינת חוש המיחוש כפי כוונת הלב" עי"ש. ובמשחטות הנ"ל אף שיש ממונה מיוחד על בדיקת הסכין, מ"מ המלאכה מרובה, ובעלי המשחטה אצים למהר, ואין מספיק כוונה כראוי לסכין.

וכשדברתי פעם עם הגה"ק האדמו"ר מסטמאר רבי יואל טייטלבוים זצ"ל על כשרות הבשר והעופות כשנעשה במהירות, אמר לי "יש שחיטה כשרה, ויש היימישע שחיטה", והיימישע שחיטה, היינו ששוחטים ובודקים במתינות, עוף ועוף ובהמה בהמה, כשם שנהגו אבותינו דור דור, ואשרי מי שזוכה לסדר ולאכול משחיטה כזאת דוקא.

סימן רמב

ביצד לנהוג למעשה בבדיקת צומת הגידין בעופות

היום נוהגים לבדוק בכל עוף ועוף את הריאות וצומת הגידים אף שאין ריעותא, (ואף שלפעמים יש רק מעט טריפות, מ"מ ישנם ימים שמצוי ששבעים אחוזים הם טריפה, וזה תלוי מאיזה משק הובאו העופות, ובאופן הטיפול שם. ושונה מצב הטריפות בעופות בין מדינה לחברתה, ותלוי הדבר הן במזג האוויר שם והן באופן הטיפול שם בעופות).

[ויש בתי שחיטה בארץ ובחו"ל, שבדקים כמאה עופות, ואם הם כשרים, נקרא שהטריפות אינו מצוי, ואין בודקים את השאר כלל, עיין רמ"א (סי' ל"ג ס"ק ט') לגבי וושט, שיותר טוב לא לבדוק כלל, מאשר לבדוק ולסמוך על קולות. והנה אף שבכה"ג העופות כשרים מדינא, אבל מנהגינו כיום להדר ולבדוק כל עוף ועוף בריאות ובצומת הגידין, ובכל ריעותא פוסלין ואין סומכין על קולות, ע"ע בדברינו בח"ג סימן ר"מ יעוש"ה].

וישנם שינויי מנהגים בסדר בדיקת הטריפות בצומת הגידים בעופות. וסדר הבדיקה הנהוג בשחיטת העדה החרדית הוא, שפותחים בכל עוף ועוף למטה ברגל סמוך לאצבעות (ולא בשוק). אמנם בבני ברק ואצל הספרדים בודקים במקום השוק. ולדעת העדה החרדית הבדיקה בדרך שלהם עדיפה, היות ולפעמים נפסק הגיד מלמטה ולא ניכר בשוק למעלה, ולכן עדיף לבדוק מלמטה, והגם שיש את הגיד העבה שלא רואים אותו מלמטה, דעתם הוא שאין זה מצוי, וגם שניכרת טרפות זו ע"י שינוי הצבע. ומאידך, בבני ברק

והספרדים טוענים שהבדיקה בדרך שלהם עדיפה, היות ולפעמים נפסק הגיד העבה ולא רואים את זה מלמטה.

ולענ"ד נראה, שכל מה שמועיל בדיקה רק במקום אחד בצומת הגידים (בשוק או סמוך לאצבעות הרגל), זהו דוקא כשאין ריעותא ואין חייבים לבדוק מדינא, אבל היכן שחייבין בבדיקה מדינא והיינו שרוב העופות שהובאו ממקום זה נמצאו טריפות, נראה לע"ד, שצריך בדיקה מדינא לצאת מכל ספק, וע"כ צריך לבדוק בשני המקומות, בשוק וסמוך לאצבעות הרגל, שרק אז מתברר בודאי שאין שום חשש שזהו טריפה. ולכן דעתי, שכשניכר שיש רוב טריפות שאז צריך בדיקה מן הדין, ראוי להפסיק לשחוט. והטעם, ראשית שאין אנו סומכים על בדיקה שלנו בצומת הגידין בעוף וכמבואר ברמ"א (יו"ד סי' נ"ו ס"ק ט'). ועוד, שבכה"ג שחייבין לבדוק מן הדין, נראה שצריך לצאת מכל ספק, ולבדוק למעלה ולמטה, וכמו שמבואר.

ובל זה מדינא, אבל בעל נפש יהדר שאפי' כשיש עשרה אחוז טריפות שנקרא מצוי צריך בדיקה משני מקומות ולכן ביום שמצוי טריפות אינו קונה משחיטה של אותו היום (והמהדרין צריכים לברר ולשאול יום יום היאך היה מצב השחיטה באותו יום). ולדעתי זהו רק הידור, אבל מדינא אין לחשוש אז לבדוק בשני המקומות.

הדרין לדברינו, שלע"ד נראה הערה מחודשת, שבמצב שיש רוב טריפות במשלוח העופות, ראוי להפסיק לשחוט, והמהדר יש לו לזהר שלא ליקח עוף ביום שיש עשרה אחוז טריפות ויותר ותע"ב, אבל מדינא אם אין רובם

טריפות א"צ לחשוש לריבוי טריפות וסומכין על בדיקה דידן שבדקים באחד משני המקומות, וכן נהוג.

ובתקופה האחרונה בודקים המהדרין שבארץ ישראל, גם בדקים ובבוקא דאטמא, וכל הזהיר ומהדר באיסור נבילה - מתקדש, וכמבואר במקובלים, ודו"ק היטב בכ"ז.

[ודע, שכיום שהשחיטה היא בסיטונאות, כך ששוחטים רבבות עופות כל יום, וכן כבהמות שוחטים בכמויות, א"כ חייבין לתת לשוחט או לבודקים זמן מנוחה כמה וכמה פעמים ביום, וכן שלא לעבוד יותר מדאי שעות, כדי שלא יהא עייף בשעת מלאכתו, ועלול הוא שלא בכוונה להתיר שחיטה או בדיקה שלא כדין, ומאכיל בזה ח"ו טריפות בישראל, ושיעור זמן המנוחה לא נתבאר, רק שחייבין ליזהר בזה מאד, ויש שחיטות עם כל מיני הידורים, אבל חסר פרט חשוב זה, שצריך שיהיה בשחיטה מהודרת וכמ"ש].

סימן רמג

היתר אכילת כבד בהמה ועוף

קבלתי דבריו, שמביא מדברי "בן איש חי" [שנה ב' פרשת אחרי אות י"א] בשם הקדוש האריז"ל, שאין לאכול מוח וכבד ולב מפני שמטמטם את הלב, ויפה תמה, למה לא שמענו מעולם שיש איזה חשש לאכול כבד בהמה או עוף מפני שמטמטם הלב, ולמה לנו לעבור על דברי קדוש כמוהו ולא נחוש לטמטום הלב.

ולע"ד, נראה שהקדוש האריז"ל מעולם לא אמר שלא לאכול, רק שמביא בעצ"ח (שער כ'), שעיקר גילוי הנר"ן היא במוח לב וכבד.

וממילא תפסו מכך שהכבד הוא כלב, וכמו שהלב מזיק כן הכבד.

אמנם נראה לומר, דמהא שבחולין (קט:) איתא שתמורת איסור דם הקב"ה מסר לנו היתר כבד, יש לדקדק דאין בו היזק, שהרי לא היה נותן לנו דבר שמזיק, וע"כ כבד אינו מזיק ומותר לאכלו, ועייין בש"ך (סי' ע"ב ס"ק ב') שכתב וז"ל "וכתוב בתשב"ץ, ואיני אוכל לב עוף, אף שהספר אינו מזכיר רק לב בהמה שקשה לשכחה, כמו כן מונע אני מלב עוף עכ"ל, וכן ראיתי נזהרים בזה", הרי שהוזכר "לב" ולא הוזכר "כבד", וכבר נהגו כל ישראל לאכול כבד ואין מדקדקין להזהר בזה.

ועוד יש לומר, שעיקר האיסור הוא כשהכבד מלא דם, אבל אנו צולים את הכבד ומתייבש, ויש לצדד דלאחר שנתייבש אינו מזיק כלל, וע"כ אין לחדש בזה איסור.

שוב בא לידי ספר "פאת שדך" על יו"ד (סימן י"ט) מדידי הגאון רבי שמואל מונק זצ"ל, וחוקר בזה, ומביא מ"ספר זכירה" להגאון המקובל מוה"ר זכריה, שאין לאכול מוח וכבד, ומסיק שלדינא מותר, ומ"מ אם מחמיר בכך יש לו על מי לסמוך. ודבריו חידוש הם, היות ושמענו על צדיקים וקדושי עליון שאכלו כבד בסעודות שבת, והמחמיר אינו אלא מן המתמיהין.

ולענ"ד נראה כמ"ש, דאם היה באמת מקום להחמיר, הפוסקים היו מודיעים זאת, וכפי שכתבו להחמיר באכילת לב, וע"כ נראה שמותר לאכול כבד כמנהג ישראל וכמ"ש"נ. [ומיהו יש נוהגין להקל רק בכבד "עוף" דקיל טפי כמבואר בהש"ך בשם התשב"ץ והובא לעיל].